

Økonomisk vekst – November 2014, Steinar Holden

Noen grove trekk:

- Enorme forskjeller i materiell velstand mellom land og innad i land
- Svært liten vekst i materiell velstand frem til 1500 – økt produksjon førte til økt befolkning
- Svak vekst 1500 – 1800, men økte folketall innebar mindre vekst per innbygger
- høy økonomisk vekst i vestlige land de siste 150 – 200 år, og særlig høy vekst i perioden 1945 – 73
- høy vekst i en del asiatiske land de siste 40 år, og i flere andre land etter det.

Divergens: Sterk vekst i rike land har ført til større forskjeller mellom rike og fattige land enn før

- I 1870 var BNP per innbygger 5 ganger større i USA enn i Afrika, mens i 1998 var BNP per innbygger 20 ganger større i USA

Konvergens ("catch-up") - Mange land som har startet vekstprosessen senere enn andre land, har etter hvert redusert forspranget eller tatt igjen landene som lå foran (særlig vest-Europa og en del asiatiske land)

Måling av økonomisk vekst

- Materiell levestandard og vekst måles gjerne ved BNP per innbygger.
- For å kunne sammenligne, må en bruke sammenlignbare priser
  - Over tid: måle veksten i BNP i faste priser.
  - Mellom land: bruke kjøpekraftskorrigering (purchasing power parity, PPP), dvs en tar hensyn til forskjell i prisnivå.
- Svakheter i BNP som mål på materiell velferd gir også skjevheter ved måling av øk. vekst
  - nasjonalregnskapet tar normalt ikke hensyn til bruk av naturressurser og forurensning => kan føre til overvurdering av den økonomiske veksten
  - mange typer produksjon er ikke med i BNP, som svart økonomi, bytteøkonomi, egenproduksjon, ubetalt omsorgsarbeid. Ved reduksjon i andelen produksjon som ikke inkluderes i BNP, vil veksten i BNP per innbygger overvurdere den reelle økonomiske veksten.

Teorier for økonomisk vekst

Ulike teorier for økonomisk vekst har lagt vekt på ulike forhold.

Klassisk (malthusiansk) vekstteori

(Thomas Malthus og David Ricardo, sent 1700-tallet og tidlig 1800-tallet)

Nyklassisk vekstteori

(i hovedsak utarbeidet av Robert Solow sent på 1950-tallet)

- fokus på sammenhengen mellom sparing/investering og økonomisk vekst,
- dvs vekst pga økning i realkapital per sysselsatt
- nedtoner sammenhengen mellom økonomisk vekst og befolkningsvekst (ikke sterk i praksis)
- forsøker ikke å forklare teknologisk fremgang

Sentrale problemstillinger:

- Kan høy sparing føre til vedvarende høy økonomisk vekst?
- Forutsetter at en økning i spareraten fører til en like stor økning i investeringsraten
  - ikke "spareparadoks"
- Innebærer likevekt på arbeidsmarkedet (dvs null ledighet eller arbeidsledighet = likevektsledigheten)

Moderne vekstteori – noen stikkord

Forskjeller i realkapital per innbygger – som er fokus i nyklassisk vekstteori – bare kan forklare en begrenset del av forskjellen i BNP per innbygger mellom ulike land.

Moderne vekstteori tar sikte på å forklare forskjeller som ikke kan forklares med forskjeller i realkapital per innbygger, som humankapital og teknologisk fremgang (parameter A i produktfunksjonen over)

Humankapital

Produktiviteten til arbeidskraften avhenger av arbeidskraftens kvalifikasjoner.

Økt utdanningsnivå - økt humankapital - vil føre til økt effektivitet, og kan dermed øke produksjon per sysselsatt.

Empiriske studier viser sterk positiv sammenheng mellom utdanningsnivå og økonomisk vekst

Trolig kausalitet begge veier (økonomisk vekst gir også økt etterspørsel etter utdanning)

Ikke klart hvor høyt utdanningsnivå/hvor stor andel av befolkningen med høy utdanning som er optimalt

Teknologisk fremgang

- knyttet til forskning, utvikling og utdanning
- ikke automatisk, men påvirkes av økonomiske insentiver
  - hvor mye ressurser brukes, og hvordan?
- hva skjer med FoU i en markedsøkonomi?
- Vanlige markeder – bedriftene får inntekter ved salg av goder
- Goder som har store kostnader ved FoU, og deretter lave produksjonskostnader per enhet – andre bedrifter kan kopiere og selge billigere
  - Svekket økonomisk insentiv til å investere

Bakgrunn for problem:

- Positive eksterne virkninger i kunnskapsproduksjon
  - kunnskap og oppfinnelser er fellesgode, slik at alle kan ta den i bruk (gratispassasjerproblem)
  - nye kunnskaper og oppfinnelser bygger på eksisterende kunnskap

Hvordan gi private bedrifter økonomisk insentiv til forskning og utvikling?

- Direkte økonomisk støtte, til ressurser eller resultater
- Patenter - gir enerett til salg (monopol) på produktet.
  - kostnad for samfunnet ved at monopolisten vil selge produktet til høy pris.
  - fortjenesten motiverer bedriftene til å forsøke å utvikle nye produkter som de kan ta patent på.
  - Varigheten av patentet bør balansere
    - kostnader ved høy monopolpris mot
    - fordelene ved insentiv til forskning og utvikling
  - Øk. insentiv avhenger av betalingsevne hos kjøperne
- Det er også negative eksterne virkninger ved forskning
  - ny teknologi kan gjøre gammel teknologi overflødig, og dermed innebære et tap for produsentene av gammel teknologi
  - "turnerings-konkurransen" – når gevinsten avhenger av hvem som er best, og ikke hvor god man er ("winner-takes-all") – kan gi for sterk konkurranse

Politikk for høy vekst – noen stikkord

- sparing og investering => gir økt realkapitaltilgang
- utdanning => økt humankapital og økt evne til å bruke nye metoder
- forskning og utvikling => teknologisk fremgang
- kunnskapsoverføring fra andre land
  - internasjonal handel
- Velfungerende økonomi med velfungerende markeder for
  - produkter
  - arbeidskraft
  - kapital (kreditt, mikrokreditt)

Gir

- arbeidsdeling og spesialisering,
- insentiv til innovasjon og investeringer

- Men hvorfor er det så store forskjeller – hvorfor lykkes noen land, mens andre ikke gjør det?
- **Acemoglu og Robinson: Why nations fail?**

Ekstraherende økonomiske institusjoner fordi politiske myndigheter er tjent med det

Politiske og økonomiske makthavere holder på eksisterende systemer og relasjoner fordi de selv er tjent med det

Gir ingen insentiver til innovasjon og utvikling.
Skaper tvert i mot hindringer

Manglende eiendomsrettigheter, tvangsarbeid, diskriminering, korrupsjon, forhindrer teknologisk utvikling, ufred og kriminalitet, svak statsmakt som ikke sikrer fred, mangelfull infrastruktur, politisk utbytting (ekspropriering), borgerkrig og konflikt.

England – industriell revolusjon på 1700- og 1800-tallet. Bedre muligheter og insentiver for innovasjon og forretningsdrift enn i andre land. Parlamentet hadde mer makt, og var motvekt mot Kongemakten som ville støtte stormenn og monopoler. I mange andre land forhindret konger og monopolister ny teknologi. Franz I i Østerrike ville ikke ha jernbane .- var redd for revolusjon.

Institusjoner som kan bidra til høy vekst (grovt og stikkordsmessig):

- velfungerende rettssystem
- eiendomsrettigheter – gir insentiv til å investere
- åpen økonomi, som bl.a. kan gi kunnskapsoverføring fra andre land

- offentlig sektor som tilrettelegger på en god måte
  - støtte forskning og utvikling,
  - velfungerende markeder,
  - infrastruktur,
  - stabile rammebetingelser, ikke korrupsjon, osv

- reguleringer nødvendig, men kan også gi grunnlag for korrupsjon, og hindre vekst
- politisk stabilitet, demokrati, gode politiske institusjoner, naturressurser kan skape konflikt
- begrenset inntektsulikhet